

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 4. У Будиму 10. Фебруара 1864. Год. VI.

Свештеници и школа.

Има люди кои вичу на свештенике, да се о школи слабо брину, да неће нит маре да є надгледаю и уобште да ову страну своє дужности највећма занемараваю.

Єли ово истина? — Од люди кои тако говоре има их много кои на нашу цркву и свештенство највећма мрзе, па само зато и говоре, а другчине се неби никад школе ни сетили. Њима є три у оку, што є школа са црквом споена, и од пакости би сва што учили, да их почунаю. Па те нећемо ни да се обазремо.

Ал има и други, кои школу и свештенство поштују, кои ни-пошто нису ради почупати их, и само из любви према цркви и школи уздишући говоре: „Кад би се свештеници само мало више за школу заузимали и мало више учителѣ пазити хтели!

На ове гласе несмемо немарни бити, они нас примораваю ствар ову озбиљниє разгледати и видити єл' истина, да свештеници своє дужности у погледу школе и учителя занемараваю, да несврщую оно, што се од њи праведно исчекивати има. Укор овај ако є истинит онда є и тежак, али и вредан, да га свойски прегледамо.

Ј ћу овде само о одношеню свештеника према школи говорити, почем є о одношеню учителя према свештенству и цркви у листу овом већ више реда реч била. У овом говору нећу ништа измишљати, но само оно навести, што є свуд за истину припознато и што из устројства цркве и државе само по себи исходи.

Одношенѣ свештеника према школи означено є већ у одношеню цркве према школи о чему є такође већ реч била. Црква као тело Христово има од нѣга као главе своє налог па дужност и право све своє чланове пазити, њи добром и правом раном питати, у свима побожност неговати и њи душевним оружем толико наоружати, да могу свако непријатељско насртањ одбити и одр-

жати се. А почем сви они цркви припадаю кои су се у нъој крестили, па и сва деца, која су се св. крштењем у Христа обукла, и почем баш деца највише требаю воспитаня и науке особито християнске тако, да у томе ни најманѣ оскудице отрпнати немогу, а да за кратко време сасвим непропадно, то има дакле црква највећма пазити на тај завод, у ком се деца воспитаваю. Одношенѣ цркве и школе неда се вальда лепше изразити него оном речи, којом се црква зове мати, а школа кћи нѣзина. Да школа са црквом у најтешнъој свези стояти и црква о школи највећма бригу водити има, то и државни закон налаже, не само у нашој но и у свима осталим християнским државама. Свуда е религиозно морално изображанѣ најглавниа задаћа ове школе, пак и свуда закон, да се за религиозно моралну науку и воспитанѣ у народној школи има дотична црква бринути. А ко би и мого то у име цркве на се примити и кога би другога могла ил смела црква на то опумоћити ил другоме ком поверити но оном, кои е за пастира и учителя поставлѣни, коме сам Спаситель вели: Паси мое стадо. Свештеник е дакле већ позивом свое службе едиини орган у общини, кои у име цркве школом руковати може и сме, и било би најнеправне насртанѣ на нѣгово право, врло жалостан и самој наредби Спасителѣвой противан появ, кад би се морала ова дужност и право од свештеника одузети и другоме ком поверити. Ако дотични свештеник службу ову свршивати неможе, то се има на нѣгово место други, али опет само свештеник а нико други ставити, ер надзиранѣ школе исто тако у нѣгову дужност спада као и Богослуженѣ и извршиванѣ остали св. тайни, и изчинява главну и врло битну ствар нѣговог званя.

Отуда се види одношенѣ свештеника према школи, којој е он у име цркве и по наредби самога Спасителя за управителя поставлѣни, за рукователя свега онога, што се християнске науке и изображеня тиче. Велика е и света дужност управитель, школе бити, у којој се они уче, кои су св. крви Спасителя одкуплѣни, нѣговим св. Духом освећени, у нѣгову задругу примлѣни и уписани, управитель школе бити, у којој се уче баш деца сиромашниа и простия, која су највећим моралним злама изложена, и која код куће мало ил ни мало воспитаня, запта ни реда ненауце. Али баш са тим е и у толико важнии позив све у овом погледу прописане и нуждне дужности најсавестније извршивати; а то су слѣдеће:

Има пазити на походенѣ школе, да ни едно дете неизостае од школе и науке, а најманѣ оно најсиромашније; ер ко ће му

ту е недолажена у школу срцу и уму причинѣну штету накнадити. На уредно и прилѣжно походењѣ школе има савестно пазити, а на децу најсиромашнију и најзапуштенију највећма, ер та највише неге и науке потребују.

Има пазити на зашт у школи. Ово е една од најважниј ствари за успех. Под овим се разуме ред у школи, пажња закона школски и поступак са каштигама на преступањѣ реда и закона. У овој су школи деца, а „отац који своју децу милуе, он их и каштигуе.“ У школи нема господара ни слугу, нема тирана ни робља, но само оцеви и деца. На зашт има пазити, — под овим разумем и цело остало владањѣ са и над децом, чувањѣ од сваког пристрашѣа, разумем похвалывањѣ и награђивањѣ и све што у овај спољашњи ред школски спада.

Има пазити на науку у школи. Само најодабрање има се овде предавати не „лажно еванђелије“ ништа се овде несме ни молити, ни говорити, ни читати, ни на изуеит учити, ни писати ни певати, што би противно ономе било „нема у другом спасења“ и „милошћу блажени посталисте кроз веру.“ Болѣ ништа неучити него лажно и душепагубно, — болѣ без молитве нег с' одпадничком, која се хришћанског духа одмеће, — болѣ без песме него с' песмом православлю противном. Има пазити на науку, да е добар избор. Млеко науке за децу е. Исто тако има пазити и на начин предавања. Обоје: садржај и начин мора удешен бити по снази дечијега свађања и памћења. Има пазити на науку не само да се учи и памти него да се и разуме, шта више да и срце њом напуњено буде, не само глава.

Има пазити и на спољашњост школе. Школа е као и црква свето место, па има по томе и наређена и намештена бити. Велика е разлика, ако е школа јадна и жалостна зграда, која се сваки час порушити може, ако е школска соба прљава мала ниска, где деца као у обору едно уз друго стиснута седе, или кад е тврда и јака пространа здрава и пријатна кућа; кад по њој с' прста дебело пра лежи, прозори непровидни од прљавине, соба пуна паучине, столови и скамење излупане, или кад е све уредно и чисто. И на ово има управитељ пазити и старати се за то. Све ове дужности изтичу из одношења његовог према школи, ако е као ћер цркве сматра.

Али школа неможесе сматрати само као цркви принадлежећи институт. Ако се и есте у почетку црква једна о науци и воспитаню бринула, школе дизала и учитељ издржавала, али сад

више ниє она єдина, која ту бригу води. Кад би она єдина била, то се онда нико више неби у надзиранѣ школе ни мешати могло. Али се овога посла примила и води бригу и држава. Држава се овога и код нас још пре сто година својски прихватила, нѣним настояванѣм подигнуте су школе на све стране и подижусе не-престано, и од то доба држи она врховно надзиранѣ и управу, и дужна є за школу старати се, да поданицима прилику и средство даде, да могу своє душевне и умне даре изобразити и на общте благо употребити. Овоме се има црква само радовати, да се и држава за изображенѣ свои подника стара и има є савестно помагати.

Школа є дакле како црквени тако и државни завод. Али и држава пази у свима своим наредбама и чува права цркве и послужує се у том свом праву надзирања и управе органима црквеним, консисторияма и свештенством. По данашњим наредбама о школи ставила є сама држава свештенство у најтешију сvezу са школом; наредила є за надзиранѣ школа свештена лица. На овима дакле стои дужност ову савестно извршавати, да се све државне наредбе точно испуне. Свештеник има дакле и по наредби и налогу државе и у име државе право и дужност школу надзирати, и спада му у дужност радити и бринути се, да из школе изађу побожни, разумни и за живот практични, цркви и общтини, отечеству и држави верни и врсни люди.

Одтуда слѣдує, да свештеник на сваку државом прописану школску науку строго пазити има и свом любви надзирању том одати се. Он є као надзиратель за сваку у том недоскудицу и неред одговоран. Он несме ни према којој науци немаран бити, нити казати, да га за ову ил ону ниє ни бриге учила є деца ил неучила, ни казати, да се у њој неразумє и да неуме у том ништа ни помагати ни световати. На нѣга пада кривица, ако деца вере закона и молитава неразумєу, но само пусто и у ветар брбляю; ако неуму прописанє црковне песме правилно и сигурно пояти; ако без смисла читаю и на изуєт учено без смисла брбляю; ако неуму писати ни простие из живота задате рачуне сигурно решити; он є одговоран, ако деца неуму у природу и нѣзине чудотворє погледати и код њи застати, и ту свемоћ, мудрост и благост небесног оца видити; ако ништа незнаю о величини и свойствама свога отачества, нѣговим градовима и варошима, рекама и планинама и осталим одношаима; ако ништа незнаю о историји свога отачества, ништа о онима славним мужевима и јунацима, кои су она красна дела и задужбине за напредак и срећу

народа свог и отачаства починили. Свештеника є дужност стати за тим, да се све изврши, што є у упутству за србске учителѣ изложено и налогом државним наређено. Али туда има понешто, што се даде кад ко силом оће и лажно разумети и неправо извршити, па да то nebude имаю свештеници пазити. Никоя наредба ни упутсво невреди, ако нема ко ће настояти, да се изврши, у живот уведе. Из упутства ће сваки и простор учебни предмета и начин предавања видити. Онде су и дужности надзирателя наближе означене. Дал' є сваки надзиратель садржай онај проучио и с' њим се упознао? Ми држимо, да ни едан неби требао према тој дужности својој равнодушан да буде.

Ал да деца сваки школски предмет добро науче и извештабаю, ниє само за любав државе и отачаства нужно, ма да би и онда, кад би наука само ту едну цел имала сваком свештенику благо отачаства толико топло на срцу лежати имало, да никоєга труда незажали, тим више се има заузимати, да оно буде, ер є то и за любав цркве исто тако нужно, и цркви є на благослов, кад су сви чланови иѣзини отресити, бистри са лепим и полезним знанѣм снабдевени и за практични живот спремлѣни люди; зато се и несе на саму религиозну науку организити, а према осталима полезнима и за живот нужднима наукама немаран бити или узанѣивати се. По томе є дакле свештеник као служитель цркве тим више обвезан пазити на науку и ону, која неспада строго у коло религиозно и пазити на прописан прави и методичан поступак у томе.

Исто є тако и држанѣ доброга запта у школи важна ствар и по државу. У школи има младеж научити и навикнути се на покорност и поштованѣ старији, на слогу и любав међу собом, на ред, точност и чистоту, на улюдност, присгойност, смерност. По томе несе ни спољашњост школе противна бити оном унутрашњѣм духу християнске школе. Незгодна зданија и неудесне школске собе яко отештазаю запт. На све ово има свештеник савестно пазити и гледати, да све што црква и држава од школе ишту и очекую, што болѣ постигнуто буде.

Из овога двоструког одношеня у коєм свештеник према школи као црковном и државном заводу као црковни и државни повереник стои лако се даде и иѣгово отношенѣ према учителю извести и означити.

(Продужиће се).

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н Ѣ. В.

(Продуженѣ.)

III.

Литургія одъ времена како є христіанска црква надъ юдействомъ и незнабожествомъ побѣду одржала.

Кадъ є црква Христова у четвртомъ вѣку господствующомъ у римскомъ царствѣ постала и надъ невѣрствомъ незнабожачкимъ и суевѣрствомъ юдейскимъ побѣду одржала, онда су по потреби уведени нови обреди у саставъ Литургіє. Христіански цареви, и други имуѣни христіяни сматрали су за дужность и за славу подизати и украшавати великолѣпне цркве, обезбѣдили су и пови-сили приходе црквенога причта; узели на себе старанѣ за сирочадъ, за сиромaxe и страдалнике; стали заводити училишта, у коима се христіанска дѣца изъ малена поучаваху истинама еванѣлскимъ. Окромъ тога у самимъ христіанскимъ породицама сва-кій се садъ веѣъ слободно могао молити и учити томе, што се пре слушало само у црквама. Такимъ начиномъ великій део старая црквеногъ припао є на грађанску христіанску обштину, и садъ црква са грађанскомъ задругомъ у заеднии приводи люде къ царствѣ небесномѣ.

Пре него што бы ступили къ описанію Литургіє како се она одржавала одъ четвртого вѣка, и како се држи у православной цркви све до данасъ, нужно є у кратко пробесѣдити: 1. О храмовима христіанскимъ; 2. о времени, у кое се садъ држи Литургія! 3. о лицама коя служе олтару Господнѣмъ; 4. о свештенымъ одеждама, и 5. о сасудовима кои се употреблюю при светой Литургіи.

1) О светомѣ храму.

Храмомъ назива се освеѣено зданіє, у кое се скупляю христіяни зарадъ поклоненія Богу, и зарадъ свршиваня светихъ тайна. Ове рѣчи храмъ и црква управо се разликую една одъ друге. Храмъ є зданіє, а црква є обштество христіанско, али се іошть одъ старине и храмъ Божіи зове црквомъ.

Храмови Божіи нису се свуда еднако зидали. Гдѣкои су имали дугулястый видъ наликъ на лађу. Такава є была Софійска

црква у Цариграду; гдѣкои су были округли, као н. пр. црква кою є царь Константинъ надъ гробомъ Господньимъ подигао; гдѣкои су напоследку имали обликъ креста као што є была црква у Назіанзу, кою є сазидао отаць Григоріє Богослов. Улазакъ у цркву быо є понайвише са западне стране. Првѣй део одъ улазка звао се трапеза или притворъ, другѣй део звао се права црква, а трећѣй се део именовано олтарь.

Притвора су была два. Спољашній и унутрашній. Спољашній притворъ или мѣсто гдѣ се обично звони быо є одређенъ за каюћесе грѣшнике, што су одъ цркве одлучени были: у нѣму су стаяли и сасудови с' водомъ гдѣ су умивали руке и лица они, кои су у храмъ улазили. У нутарній притворъ уношена су тѣла мртвыхъ ради опояваня; ту су стаяли оглашени т. є. они кои су се припремали за свето крштенѣ, и каюћи се грѣшници, којма є было дозвољено слушати поученія и читаня изъ Св. Писма. Овамо су могли улазити и расколници, юдеи и сами незнабожци. Ту су се држале у стара времена вечере любви, а и садъ се чате Литіє.

Изъ притвора у праву или собствену цркву улазило се крозь тако названа красна врата. *) Кодъ овыхъ врата су негдашњи грчки цареви скидали са себе круну и оружіє, кадъ су у подпуномъ одѣлу у цркву долазили. Овај део цркве одређенъ є за сзе вѣрне, и поделѣнъ є быо на две поле, за мушке и за женске. На средъ цркве налази се амвонъ т. є. округла узвишеность. Ту читаю діакони Евангелія и прошенія, ту се и поученія народу даю. Амвонъ значи гору ону са коє є Христосъ проповѣдао, и одвалѣный каменъ, са кога є аѣео мироносцама благовѣстію Христово воскресеніє. Мѣсто између олтара и цркве зове се солеа т. є. престоли. Ту су клироси или пѣвнице, гдѣ се чита и поє. Ту се налази Архидерейскій, а у гдѣкоимъ црквама и столъ за владоца. С' леве пакъ стране наспрамъ архидерейскогъ стола у нѣкимъ црквама налази се тронъ Богоматере као заступнице свію христіяна, или тронъ онога светца, коме є црква посвѣћена. У новіє време амвонъ се поставля на солеи између певница, а у цркви с' леве стране узвишена є проповѣдаоница, са коє свештеникъ проповѣди говори и народ учи.

Олтарь єсть найважній део храма, и с' тога се узвишава са нѣколико степеніи, са којихъ су у старо време говорена поученія, и гдѣ су люди причешћивали. Олтарь є назначенъ за

*) Овакова врата налазе се и садъ у гдѣкоимъ црквама н. пр. у Св. Николаевској Сегединској цркви и т. д.

свештенослужительъ, а мирскими людма особито женама забранѣно є у нѣга улазити. Одъ своіо мирскихъ людій само се миропомазани цареви у олтару причешћую. — Олтарь є спочетка отделѣнъ быо одъ остале цркве єдномъ завѣсомъ, а доцнїє є начинѣна преграда коя се зове иконостасъ. На иконостасу налазе се троє двери, одъ коихъ среднѣ двокрилне двери Грци називаю светыма, а мы царскими дверима, с' тога што оне откриваю улазакъ престолу небескогъ цара.

У олтару се налази: Частна трапеза, и проскомидія.

1. Частна трапеза, или престоль небеснога цара єсть освещеный и простирачима покривеный столъ, на коме се освећую частни дари, и представля онай столъ на коме є Христосъ Спаситель држао тайну вечеру; у време великога входа представля частна трапеза Іосифову башту у коіой є сахранѣно было тѣло Христово.

На частной трапези налазисе: антиминосъ, евангелїє, крстъ, и ковчегъ. —

Антиминосъ єсть освещено платно на коме є изображено положенїє у гробъ тѣла Іусовогъ. Антиминосъ се распростире само на Литургію, и на нѣга се међу частни дарови. По црквенимъ правилама, само Епископъ има право освещивати цркву, алъ кадъ онъ неможе доћи, онда освети само антиминосъ, и пошлѣ у нову цркву съ дозволенїемъ, да ю свештеници освете. Антиминосъ мора быти подписанъ одъ самога епископа, и служи као сведочанство, да є у цркви той допуштено држати Литургію. У Антиминосъ ушиваю се честице мученичкихъ моштию, у споменъ тога, што су се у стара времена цркве христіанске подизале надъ гробовима мученичкимъ. *) Освећенѣ антиминоса у мѣсто престола самогъ произошло є одтуда, што христіяни у време гоненїя нису могли имати сталныхъ црквій и у нѣима каменитыхъ престола, него су у мѣсто престола употреблявали освещеный комадъ платна кои се лако савити, носити и одъ насилїя непрїятельскогъ чувати могао. Речь сама антиминосъ значи у мѣсто престола, а у тайнственомъ смислу значи плаштаницу, у кою є было повѣсно тѣло Спасителѣво.

Евангелїє на престолу се држи, да се тымъ представи присутство самога Іусуса Христа, као учителя истине.

Крстъ представля присутство Іусуса Христа као искупителя нашегъ.

*) VII. вселен. собора правило 7.

Ковчегъ, кивотъ или дарохранилница естъ сасудъ у коме се чуваю на великій четвртакъ освеѣени частни дарови, с' коима се болесници причешћую. Држи се свагда на престолу као на мѣсту за такову светиню нийприличнѣмъ.

Надъ престоломъ подигнуто е у гдѣкоимъ великимъ црквама небо, кое означава славу Божию и благодать.

Проскомидія налази се с' дѣве стране одъ частне трапезе, понайвише нузъ зидъ, или у зиду самомъ. У нъой се приуготовляваю частни дарови, кои ће се осветити. Она се назива и жертвеникомъ, што се на ню метаху жртве т. е прилози састосѣи се изъ леба и вина, кое е народъ приносио ради Литургије и ради заѣдничкихъ вечера. У прва времена быо е жертвеникъ одъ олтарара сасвимъ отделѣнъ, и отделенѣ то звало се предложеніе. У тайнственомъ смислу жертвеникъ означава Вертепъ у коме се Христосъ родіо, и Голготу, на коіои е распетъ, ерѣ у време проскомидіе надъ частнымъ даровима држисе споменъ роѣеня и страдања Христоваго.

Наспрамъ жертвеника с' десне стране олтарара у древнымъ храмовима налазило се отделенѣ гдѣ су се чувале одежде, свештени сасудови, кныге, и друге за богослуженіе одреѣене ствари. Ово се отделенѣ звало сосудохранилиште или діаконикъ, збогъ тога што су діакони црвене ствари чували. На томе мѣсту садъ се обично држи кадіоница, а оно се зове кандилооставна, а ствари црквене држе се у ормановима, што су у зиду олтарскомъ умештени.

Чело престола у источноме зиду олтарара у саборнымъ црквама налази се узвишено сѣдалиште, кое се зове горнѣ мѣсто. На овомъ мѣсту сѣди епископъ кадъ се чита апостоль, а стои кадъ се чита евангеліе. Покрай горнѣга мѣста с' єдне и с' друге стране поставляна су была одире сѣдишта за свештенике, али сада е обичай да ови само стое чело трапезе кадъ се апостоль чита.

Осимъ тога у храму Божиємъ налазе се иконе, а приликомъ богослуженія пале се свеѣе и кандила, и кади се изъ кадіонице тамяномъ или измирномъ.

Іоштъ у треѣемъ вѣку после Христа были су зидови Божиихъ храмова иконама насликани. Погледомъ на св. иконе управляемо мы и подражавамо духъ нашъ на молитву и представлямо себи она света лица и она по свету цркву нашу важна дѣла, коя на икони

написана видимо. Кадъ се предъ икономъ кланямо и кадъ ю цѣливамо, онда изявлюемо свою любовъ и благодарностъ Богу и свѣтима, кои су на икони насликани. Преграда између цркве и олтара на којој се налазе све саме иконе, зове се иконостасъ. Велике иконе на иконостасу између дверій зову се престолне иконе. Обично се поставя с' десне стране царскихъ дверій образъ Спасителѣвъ, а с' лево образъ пречисте Богородице; далѣ нузъ образъ Спасителѣвъ поставя се понайвише икона Іоана предтече съ надписомъ: „Покайтеся приближи бо ся царствіе Божіе; а нузъ образъ матере Божіе поставя се икона оногъ свѣтителя коме є храмъ посвећенъ, или архангела Михаила и другогъ когъ угодника Божіегъ. На самимъ царскимъ дверима ивображена є икона благовѣštenія, а надъ нима тайна вечера. У другій редъ ставляю се обично иконе главныхъ праздника, а у третій иконе апостола, међу којима є на среди ивображена Света Троица са крунисанѣмъ Матере Божіе. У већимъ црквама долазе јоштъ ивображенія пророка, а на врхъ иконостаса поставя се Икона распетія Христовогъ, кое є главно знаменѣ цѣле наше вѣре.

Свеће и кандила палѣна су спочетка у храмовима христіанскимъ зато, што су и у старозавѣтної скинии свѣдѣнія сваки данъ палѣне свеће у свѣтилишту Божіемъ и зато што су се службе Божіе понайвише ноћу држале. Осимъ тога осветленѣмъ храма означуемо мы духовну радостъ, и славу св. цркве наше, и предсказаніе оне найвише духовне свѣтлости у којој праведници кодъ Бога пребываю. Што є саянній празникъ тымъ се већма освѣтлює црква.

Освѣтленѣ храма Божіегъ бива воштанѣмъ свећама и дрвенимъ улѣмъ. Оба двоє значи свѣтлость духовне просвѣте за којомъ валя да непрестано чезнемо, свѣтлость добродѣтели, коя треба да се показує у свима дѣлима, рѣчима и мыслима нашимъ, топлоту сердачну и пламену любовъ къ закону Божіемъ.

Каденѣ ушло є у употребленѣ изъ старозавѣтнога богослуженія и изъ обичая источныхъ народа. Како у старозавѣтної цркви, тако и кодъ язычника приношени су Божеству на жртву запаљни мириси. Црква христіанска осветила є овај стародревни обичай давши му духовно значенѣ. Тако по изясненію свѣтыхъ отаца каденѣ тамяномъ значи да су молитве наше Богу пріятне, ако ихъ одъ чистогъ сердца приносимо, а значи такође и благодать Светога Духа, коя на таинствелый начинъ услађує душе наше. Каденѣ престола, жртвеника и икона значи поштованѣ Богу

и Светима, а каденѣ людій, кои су у цркви, и каденѣ ствари коє се благослова ради носе, као што су пшеница, вино, єлей, врбица и то бива зарадѣ њиховога освећеня.

(Продужиће се).

Образи домаћег воспитаня.

(Родитељима и стариима).

1. У Л. покраду два дечка своє родителѣ. Власт дознавши нареди да у школи пред децом каштиговани буду каштигом телесном. Оба оца и сеоско поглаварство дођу са дечацима у школу и єднога од ови крадљиваца отац својом руком тако изпребия, да сав модар дома оде и никад му више крађа на ум недође, па єнога данас поштен човек, кои благосиля свог оца, кад год га се сети. Други отац беше млитава и бабска срца, те нехте свога крадљивца избити, али онако му га єно данас где с' угурсузи у тамници лежи, и ако онде нелише, он ће на вешалама.

2. У вароши В. бияше єдна удовица. Єдинац синак бияше любимац майкин. Она га даде на занат, али он сваки час майки допаркиваше, а она му увек и колача и новаца крадом да отац невиди у ценове тураше. Млитава любов ова роди рђав род. Синак изађе преисподня хуля, кои најпре майку као што она бабайка, а после и друге люде варати пође, па єно га данас вуче се као пангалоз и бећар сав одеран, а майка грижом и тугом убивна нуз бабайка у гробу труне.

3. У селу М. имаде єдан уйко лєн и угледа вредан обичай. Он обећа своє нећаку малом ђачићу сваке неделѣ поклон учинити, ако сваке неделѣ по єдну од ови лепи народни песмица напамет научи и њму дође, пак є лепо изговори. Мали ђачић чиняше ово, колико за любов поклона још више за любов уйка, кои дете похвалываше и коє детету милиє беше нег поклони. Тако изађе дете за кратко време прави виртуоз не само у наизуст учено, но и свима другим школским радњама. Хвала и одликованѣ подиже вештине и прианянѣ, и ово вреди код деце још више него код одрастли люди. Угледайте се сви уйци на овога, ако нисте душмани нећацима своима.

Казань непослушности.

Мали Илия имао е обичай вешати се за свака кола, која улицом пролазаше. Отац и мати код куће и учитель у школи закраћиваше му, али Илия непослуша. Ёдаред скочи и увати се за кола, а кочияш опазивши шибне га камциом, али нехотице и несрећом погоди баш по оку тако, да одма око изцури и несташни Илия после претрпљени грдни болова оста навеке ћорав. Више е реда он у свом позднием животу уздишући рекао: „ово е казань мое непослушности.“

Млади и матори рак.

Матори рак стане световати младог да пође унапред пливати, а не натрашке, казуюћи, како е то опасно натрашке ићи, „ер човек невиди нашто наиђе, и многи е тако свом душманину у челюсти упао; ал и окром тог, ни една животиня неходи натрашке, пак би време било, да се и ми тога луда обичая оставимо.“ „Тако е рече млади рак, и то е сасвим у реду, само буди добар те ми покажи, па ћу одма за тобом!

Коза и магаре.

Коза и магаре нађу едну главу купуса и гракнувши коза да е сама поеде брзо се досети, те стане магаре хвалити, како би га она за најблагороднију животиню држала, само да види дал' он скакати и трчати уме. Да се магаре покаже како и то уме стане скакати и бегати и док натраг дође ал коза купус поела и утекла. Тек онда се осети магаре, да неваля свакој хвали веровати, ер поайвише од хуля излази.

Деоба.

Крава коза и овца пођу са лавом у лов. Уловивши леп лов поделе га на четворо и онда ће рећи лав: едан део узимам, ербо сам и я друг лова; други е део мой, ербо сам цар ваш; трећи узимам ербо сам ячи од вас; а ко у четврти дирне самном ће бела имати. Све троје сгледесе и захвале, те окрену и оду хвалећи Бога те читаву кожу изнесе.

Школске наредбе.

НАРЕДБЕ УГАР. НАМЕСТ. САВЕТА ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ШКОЛЕ.

Привремено упутство за светске местне старатељ
источно православни народни школа од 10. Јун 1863.
број 47,015.

Како е местном старатељу дужност надгледати школу у име общине (или вароши), зато му се постављају ова правила :

1. Дужан е свойски настоявати, да деца уредно иду у школу ; тога ради :

а) има он сваке године уз есенњи одмор школски с' учителѣм пописати децу, која су за школу и која су дужна ићи у школу, и тај попис потврдити своим подписом ;

б) дужан е више пута долазити у школу и у каталог о прилежности загледати, есули у школи сва деца, која су дужна ићи у школу ; ако које неби било у школи, дужан е разпитати зашто е изостало, па ако е дете од школе задржано, валя да родителѣ или тудоре лепим речма светуе, да га прилежно шалоу у школу ; аколи бы то било узалуд, валя да таке немарне родителѣ или тудоре са знанѣм местног управителя школског яви поглаварству общинском (или варошком) ;

в) дужан е подписивати екстракте, у којима се сваког месеца или свака три месеца пописую деца, која изостаю од школе, па у изтраживаню, које потоме буде чинило поглаварство общинско (варошко) валя, недржећи никоме стране, само онда да светуе, да се опрости каштига, кад зацело зна, да е из довољног узрока дете изостало.

2. Дужан е старати се, да учитель прилежно учи децу и с' њоме поступа по закону ; тога ради валя :

а) нагледајући школу да пази ел' учитель или помоћник у школи у време школско, непочинѣ ли ученѣ доцније, и несвршуе ли раније ?

б) да пази, нешилѣ ли учитель у време школско децу из школе, да звоне, или да му раде домаће или друге какве послове ; поступали с' децом благо ; гледали да су деца мирна и да пазе ; некаштигуели забранѣним каштигама оне, кои скриве ; држили чисто школу и ствари школске ; и долазили сам у школу чисто и уредно обучен ?

Ако опази какву ману у томе, валя да одма яви местном управителю школском.

3. Дужан е пазити заедно са управителѣм школским и учителѣм да се деца добро владаю. Зато валя :

а) да се стара, да деца иду у цркву прилежно и уредно ; па и у цркви да пази, да су деца пристойна и разумним начином да држи ред међу њима.

б) да неда по сокацима и явним местима да се деца ружно владаю.

4. Дужан е подпомагати и осигурати материялно добро школи и учителю, чувати га од штете, и ако би штете било, гледати да се накнади ; зато :

а) треба да се стара, да се огрев школски или новци за огрев на време издаю ;

б) треба да ради, да се учителю уредно дае плаћа и друге користи, колико и како валя. — Ако опази да се учителю што закида, онда нека

приятельски напомене члановима обштинским неправду и нека гледа да не дође до распре око такве ствари; аколиби распра већ била, а он нека гледа, да измири;

в) треба да се стара, да буду у добром стану школа и друге школске зграде и делови, као: кров, врата, прозори, патос, авлија, ограда и т. д. тако и школске ствари, као: табле, мапје, иконе, рачунске машине стол, скамје, столице, школско звонце и т. д. и да јави местном управителю школском и обштинском поглаварству, ако опази какве мане у том. Ако се што по наредби зида или оправља, ваља да пази да се по вишој наредби што пре почне и сврши, и да местном управителю јави, ако се у чем одступи од наредбе, или се немарљиво узради или се сасвим што пропусти.

г) где школа има непокретна добра или какву основну главницу, онде ваља старатељ школски да пази, како се рукује и едно и друго; да се добро школско с' највећом корисћу ради ил' под најм даје, а главница да се под интерес издаје на подпуну сигурност. А да му у извршивању те дужности нико неби сметао, он по овом упутству има власт и дужност подписивати рачуне о школским приходима и расходима са осталима, којима е то посао, и том приликом може он такођер и своје приметбе чинити.

5. Кад дистриктуални надзиратељ или управитељ школски обилази школе, он треба на сваки начин онде да буде, и шта е догле опазіо, добро ил' рђаво, треба својски да каже; али не пред децом, ако е опазіо погрешке на учитељу.

6. Што местни старатељ школски у име обштине (вароши) надгледа школу, с' тога му у школским стварма припада место и глас у обштинском (варошком) представничству.

7. Како е местног старатеља школског посао од толиког замашая, и до нѣга много стои да обштина (варош) буде срећна, то се ваља надати, да ће се за тако важна места ягмити управо најврстній у обштини (вароши) а у бираню старатеља да ће се поступати сѣ таким любовию према ствари, тако ревностно и помњиво, како ниште не само добро обштинско (варошко) него и напредак целе отачбине. И имајући на уму дужности источно православни хрїстіјана и верни синова отачбине не треба заборављати, да школски старатељи, кои тѣлики уплив имаю на телесно и душевно изображенѣ младог нараштая, — треба да поштованѣм и любовию према источно православној цркви, постояном вериошћу, поданичком покорношћу и послушношћу према светлом престолу, буду свагда саян углед своим суграђанима; да свештенству у нѣговим трудним дужностима око изображаваня народнога буду на руци, у колико им силе допуштаю, да више наредбе с' поштованѣм примаю и уколико се њи тичу, да их точно и савестно извршюу.

Школске вести.

ЗАДУЖБИНЕ. На све стране почињу люди увиђати, да е на данашњи дан највећа задужбина старати се, да се добию добри учитељи уобште, а особито за народну школу. Ово е низ добро удешене препарандије само могуће са добрим платама и пристойним снабдењем учитеља, па да се немораю бринути, како ће кору леба добити, да себе и своју децу заране,

него да цело своје време сву мисао и бригу само школи и учено деце обрете. Тежећи за овом најлепшом намером чујесе код изображени народа са сви страна, да не само богати но и сиромаси за живота као и на смрти по свом могућству завештавају, дају и остављају прилоге на побольшанѣ учительске плате у својој общини. Они низ оне многе друге добродетне намере на своју школу не само незаборављају, но на ову прво помишљају и њо за највећу задужбину сматрају, добро знајући, да је добра школа једна, која је кадра добро потомство дати, люде честите, кои ће све друге добродетне намере листом подпомагати, зато и држе школу за матицу свега добра и њо прво дижу.

Ми смо у овом листу различни рачуна давали о трошковима домаћима излишнима или онакима, кои могу и о лакшем проћи, и опет да се с њима исто оно постигне, а притом и велике задужбине учине (види школ. лист 1859. рачуни и неће с' горег бити неки од ти рачуна још едared напоменути и то најманѣ међу њима, свечарства, па нека сваки на рачун узме и нека најманѣ суме стави, да види шта се о Ђурђеви, Дмитрову, Аранђелову, Николаеву, Јованову и ост. у нѣговој общини потроши, и шта на то име оде за 40 ил 50 година, а то је за века једног човека а понајвише на то, да се изопнију осрамоте посвађају и покрве они кои своје крсно име славе. А кад би се само трећина од тога на славу потрошила, трећина за незгодне случаеве у штедионицу положила, а трећина на школу и цркву дала, зацело би то и Богу и Светителю угодноје било, а црква би и школа за века једног човека толика добра задобила, да би заједно са свештеницима и учитељима за навек сбринута била. Паметан човек ради увек оно, што увиђа да је добро, тако је радио од кад је света и радиће довека. Ко се дакле први заветује то учинити и показавши рачун буде и код своје остале сабраће учинио да се и они заветују на свој свети дан то свето дело учинити, он ће своје общине први и највећи добротвор бити, то једно дело задушнице ће му бити нег сва друга, остаће му успомена за навек, и кад му ни пепела nebude душа ће се нѣгова благосиљати и светити.

Ми држимо да свештеници својом благом речи и тврдом намером највише у овом учинити могу. Та човеку ни живот невреди, ако се незаузме за лепшом намером којом и ако све могућно неучини, да је у дело изведе. А ми незнамо да л' има лепше него цркву и школу свештеника и учитеља подићи и обезбедити, утврдити та светилишта и просветилишта народна, где ће се учити, изображавати, про-и посвећавати док траје века и света. Благо общини која само једнога таквог свештеника узима, он ће је не само на веке опростити од тога не малог тетера издржаваня цркве и школе, свештеника и учитеља, него ће јој и храмове ове подићи, где ће јој цело потомство на вечита времена науку примати о лепшем свету и животу, да сретни и овог и оног живота буду.

ШТАТИСТИЧНИ ПОДАТЦИ о станю правосл. народне школе у бачкој дијецези по извештају правосл. Консисторије на крају год 1863.

У бачкој дијецези има у 94 нарохне свега 52 школе, од коих су две главне, (у Сомбору и Новом Саду) девет одлучени мушки и толико женски, а остало су све помешане и све србске. Места, без школе има осам, и то су сомборски салаши, свака рпа са 50 до 100 и на 150, ускупа 1000

дече за школу. — У то 94 парохије са 15472 правосл. домова има деце за школу окром горепоменуте салашке 6733 мушке и по извештају само 5642 женске (које је очевидно погрешно, као и код оних у бр. 2 овог листа наведени дисцепа) свега дакле на 14400 за школу, од којих само 4200 мушке и 1790 женске свега на 6000 школу походе, а преко 8500 никад не поиди. То је врло жалостно. — На ово 52 школе има 84 учитеља; по томе долази на сваког учитеља преко 70 деце која школу походе, а на 170 која не походе, и на сваку школску собу на близу 250 деце.

Овде имамо приметити, да се подаци ови као и обе у бр. 2 овог листа поменуте дисцепа само провинцијала тичу, а граница која у све три дисцепа велики део србског народа има, та није овамо урачунава, ер до- тични података немамо да их саопштитемо.

ПОКЛОНИ. Едан родољубиви свештеник из Баната имао је љубав два егземплара школског листа на по године платити, да их уредничтво до- брима а у сиротињи находећима се учитељима пошље. Благодарехи на дару јављемо, да едан лист шаљемо у Беодру учитељу Милошу Настасићу, а други у Санад учитељу Игњату Видаковићу.

Г. Лука Јоановић плаћа на по год. шк. лист за едного сиромашног и ваљног учитеља у Лици ил у Срему. Благодарехи јављемо да лист овај шаљемо Андрији Мирковићу учитељу Лежимирском.

Бл. Г. Паво Ђорђевић из Зомбе поклонивши пре четир год. 200 фр. ср. на фонд листа, заради обдржања листа изволи у истой племенитой намери и сад за пет листа предплатити, да се едан шаљ на поклон србској школи у Медини, други срб. школи у Нани, трећи срб. школи у Батасеку.

Објава.

У писарници управљества срб. учитељско приправничког завода у Сомбору могу се добити:

1. Школски листови од прошасте година, и то: од год. 1858 цело за 20 нвч. — Трећа четврт од год 1859 за 25 нвч. — Друга четврт од год 1861 за 35 нвч. — Друго полугодје од 1861 за 70 нвч. — Друго полугодје од 1862 за 80 нвч. — Цела година 1862 за 1 ф. 60 нвч.

2. Кратко упутство за срб. народне учитеље друго поправљено издање за 50 нвч.

3. Бисер и драго каменје, одабране проповедке за децу за 10 нвч.

4. Народне песме за учење напамет, друго издање за 10 нвч.

Ко ове листове и књижице имати жели, нека се са наплаћеним пи- смом и готовим новцем обрати на горепоменуту писарницу, одкуда ће му се поискане ствари путем поште по на његов трошак доставити.

Лист овај излази месечно триред: сваког 10, 20 и последњег.

Цена је на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређује Др Ђ. Натошевић. — Штампач краљев. угар. свеучил. печатња.